

„PUTINOVY ZÁKONY“ ZHORŠUJÍ LIDSKÁ PRÁVA V RUSKU

Od roku 2012, kdy byl Vladimir Putin potřetí zvolen ruským prezidentem, prošla Státní dumou, dolní komorou federálního shromáždění, řada kontroverzních zákonů, které zásadním způsobem ovlivňují každodenní život tisíců Rusů. Neziskové organizace čelí nejrůznějším restriktivním opatřením, dochází k zadržování aktivistů, pronásledování umělců a politických oponentů a kriminalizovaní LGBTI osob. Amnesty International je přesvědčena, že nové zákony byly do praxe uvedeny zejména proto, aby byla omezena činnost politické opozice a občanských iniciativ. Apeluje proto na jejich zrušení, protože jsou v rozporu jak s ruskou ústavou, tak s mezinárodními úmluvami, které se Rusko zavázalo dodržovat.

Zákon o „zahraničních agentech“

Zákon č. 121-FZ, o zavedení změn do jednotlivých legislativních aktů Ruské federace v části regulace činnosti neziskových organizací, fungujících jako zahraniční agenti, nabyl účinnosti dne 20. 7. 2012.

Legislativa o tzv. zahraničních agentech z roku 2012 vyžaduje, aby všechny nevládní organizace přijímající byť jen část svých financí ze zahraničí a angažující se v blíže nespecifikované „politické činnosti“, byly zaregistrovány jako „organizace plnící funkce zahraničních agentů“. Pod tímto označením musí organizace vystupovat na veřejných listinách i internetových stránkách. Pokud to neudělá, hrozí jí vysoké pokuty, pozastavení nebo ukončení činnosti a jejím představitelům dokonce vězení.

Organizace po celém Rusku jsou ze strany státních orgánů podrobovány neplánovaným kontrolám. Těm se v březnu roku 2013 nevyhnula ani kancelář Amnesty International v Moskvě. Kontroly mají pro organizace často velmi negativní dopady, mnohé z nich už kvůli zákonu musely zaplatit vysoké pokuty a některé čeká soudní řízení.

V červenci 2013 se nejvyšší státní zástupce vyjádřil, že následně po uvedení legislativy bylo po celém Rusku prošetřeno okolo 1000 organizací v padesáti regionech: z toho 200 z nich se shodovalo s kritériem tzv. „zahraničních agentů“ - jak ho definuje zákon.

Více než padesáti organizacím byla od té doby vydána oficiální výstraha upozorňující je na nutnost zaregistrovat se jako tzv. „zahraniční agenti“. To vedlo ke správnému řízení proti několika organizacím a mohlo by vést až k pokutování nebo ukončení jejich činnosti.

Pět nevládních organizací již bylo pokutováno - pouze dvě z nich vyhrály odvolání. Mezi nimi byl Bok O Bok a LGBTI filmový festival, jehož činnost byla zastavena už před ukončením úspěšného odvolacího procesu. Začátkem ledna bylo zřejmé, že nejméně další tři nevládní organizace na základě těchto událostí ukončily svou činnost.

Zákon o tzv. zahraničních agentech dále stanovuje trest až dvacet let ve vězení pro jednotlivce, kteří „poskytují konzultační pomoc zahraničním organizacím“, která se podílí na „aktivitách směřujících proti ruské bezpečnosti“. Tento široký pojem může být využit ke kriminalizaci prakticky jakékoliv činnosti, se kterou vláda nesouhlasí.

Golos – kvůli novému zákonu musela organizace zaplatit vysoké pokuty a pozastavit činnost

První organizací, která na zákon o zahraničních agentech tvrdě doplatila je hnutí Golos, které v Rusku monitoruje místní i parlamentní volby. Na základě zákona o „zahraničních agentech“ bylo podrobena státní kontrole v dubnu roku 2013. Úřady mu následně uložily pokutu ve výši 300 000 rublů (asi 200 000 Kč). Úřady nařkly sdružení z toho, že přijalo přibližně stejnou částku jako finanční odměnu poté, co mu byla Norským helsinským výborem udělena Sacharovova cena za svobodu za rok 2012. Golos musí pokutu zaplatit i přesto, že organizace po udělení ceny všechny peníze vrátila. Tím, že Golos prosazoval přijetí jednotného volebního zákona, se podle ruského ministerstva zahraničí snažil „ovlivnit veřejné mínění a rozhodování vládních orgánů“, což ministerstvo považuje za „politickou činnost“. Ředitelka sdružení Liliya Shibanová musí zaplatit pokutu 100 000 rublů (přes 60 000 Kč). V červnu 2013 pak úřady Golosu pozastavily činnost, protože se odmítl zaregistrovat jako „zahraniční agent“.

Homofobní zákon

Zákon č. 135-FZ, o zavedení změn do článku 5 Federálního zákona „O ochraně dětí před informací, způsobující škodu jejich zdraví a rozvoji“ a jednotlivých legislativních aktů Ruské federace za účelem ochrany dětí před informací, propagující negace tradičních rodinných hodnot, nabyl účinnosti dne 29. 6. 2013.

Na konci června 2013 ruský parlament schválil tzv. homofobní legislativu zakazující „propagaci netradičních sexuálních vztahů“, které by mohly morálně poškodit děti. Zákon omezuje svobodu shromažďování a projevu pro lesby, gaye, bisexuály, transgender osoby a intersexuály (LGBTI). Setkání těchto komunit úřady zakazují a jejich účastníci jsou zadržováni policií. V květnu například úřady v Moskvě zakázaly průvod Pride s odůvodněním, že by mezi moskevskou mládeží mohl narušit kampaň ke zvýšení vlastenectví. Prezident Vladimir Putin přesto trvá na tom, že „k žádnému porušení práv sexuálních menšin nedošlo“ a že „tito lidé mají stejná práva a svobody jako všichni ostatní“.

Za porušení zákona může být jednotlivcům udělena pokuta až 5 000 rublů (přes 3000 Kč), úředním osobám pak až desetkrát tolik a organizacím hrozí pokuta až ve výši 1 000 000 rublů (přes 600 000 Kč) a tříměsíční pozastavení činnosti. Zákon se vztahuje nejen na Rusy, ale i cizince, což znamená, že mohou být postihnuti i homosexuálové přijíždějící například na olympiádu do Soči.

Podle vyjádření Mezinárodního olympijského výboru ale ruská legislativa Olympijskou chartu nijak neporušuje, s čímž nesouhlasí ředitel moskevské kanceláře Amnesty International Sergej Nikitin.

„Je to urážka homosexuálních sportovců a diváků. Je to zklamání pro sportovní fanoušky po celém světě, pro které mají olympijské ideály význam,“ řekl Nikitin.

Zákon zároveň podněcuje po celém Rusku homofobní násilí. LGBT aktivisté čelí násilným útokům a jeden z nich byl dokonce napaden v přímém přenosu během televizního rozhovoru.

Obecní orgány běžně zamítají aktivistickým lesbám, gayům, bisexuálům, transsexuálům a intersexuálům (LGBTI) povolení pořádat veřejné akce. V roce 2013 byli aktivisté LGBTI během pokojných protestů v Moskvě a Petrohradu nejméně šestkrát hrubě napadeni antihomosexuálními aktivisty. I přes obrovské množství důkazů ve formě fotografií, videozáznamů a svědectví zúčastněných nebyly proti útočníkům vedeny žádné právní kroky. Zároveň bylo několik aktivistů LGBTI zadrženo a stíháno za porušování předpisů o veřejném shromáždění.

„Diskriminace lidí z hnutí LGBTI v Rusku výrazně vzrostla. Zčásti na tom mají podíl nové homofobní zákony, ale také nenávislné kampaně vedené politiky. Aktivisté stále častěji čelí pronásledování a útokům. Veškerá naše činnost je považována za propagandu: to, co publikujeme na webových stránkách nebo demonstrace, které organizujeme. Je nám jasné, že státní orgány nás mohou kdykoli pokutovat v takových částkách, které nebudeme schopni zaplatit.“ Polina Andrianová, Vyhod

„Vyhod“ je nezávislá ruská organizace sídlící v Petrohradě, která usiluje o propagaci a ochranu práv LGBTI lidí v Rusku. Tato organizace a její vedoucí představitel byli pokutováni na základě porušení tzv. zákona o „zahraničních agentech“. Rozhodnutí bylo zrušeno po následném odvolání, ale jejich pronásledování nadále pokračuje.

Zákon o rouhání

Zákon č. 136-FZ, o zavedení změn do článku 148 Trestního zákoníku Ruské federace a jednotlivých legislativních aktů Ruské federace za účelem odporu proti urážce cítění věřících, nabyl účinnosti dne 29. 6. 2013.

Zákon o rouhání byl v Rusku zaveden po provokativním, ale nenásilném vystoupení punkové skupiny Pussy Riot v největším ortodoxním chrámu v Moskvě v roce 2012. Členky Pussy Riot Naděžda Tolokonnikovová, Marija Aljochinová a Jekatěrina Samucevičová byly za svůj „punkový protest“, obviněny z výtržnictví a odsouzeny ke dvěma letům ve vězení. Protestem chtěly varovat moskevskou veřejnost před rostoucím pronikáním církevního vlivu do nejvyšších pater ruské politiky. Jekatěrinu jako jedinou na odvolání podmíněčně propustili. Desátého prosince 2013 ruský Nejvyšší soud rozhodl, že stížnost, kterou skupina na průběh trestního řízení podala, byla podložená. Nejvyšší soud, který působí jako kontrolní instance, tak případ Pussy Riot znovu otevřel a poslal prezidium moskevského Městského soudu k obnovenému řízení.

Muzikantkám z Pussy Riot byla v prosinci 2013 udělena milost v rámci amnestie, kterou prezident Putin vyhlásil u příležitosti 20. výročí vzniku nové ústavy Ruské federace.

Zákon o rouhání zakazuje "veřejné akce vyjadřující zjevné pohrdání společností a urážející náboženské cítění věřících". Pokud se tyto akce konají ve svatyních, hrozí účastníkům tři roky vězení a pokuta do výše 500 000 rublů (přes 300 000 Kč). Konají-li se akce na jiném místě, zákon ukládá trest odnětí svobody na jeden rok a pokutu až 300 000 rublů (přes 190 000 Kč). Znesvěcení náboženských symbolů nebo literatury se trestá vysokými peněžitými pokutami.

Omezení práva na svobodu shromažďování

Zákon č. 65-FZ, o zavedení změn do zákoníku Ruské federace o administrativních přestupcích a Federálního zákona „O shromažďení, mítincích, demonstracích, průvodech a pietách“, nabyl účinnosti dne 8. 6. 2012.

Ruská Státní дума schválila v červnu 2012 legislativu, která kvůli složitým procedurám ztěžuje organizaci pokojných protestů. Účastníkům a organizátorům neschválených demonstrací hrozí pokuta až 30 000 rublů (téměř 20 000 Kč) a až 300 000 rublů (téměř 200 000 Kč) v případě, že akce způsobila škodu na majetku nebo při ní došlo ke zraněním.

Pokojné protesty po celém Rusku, včetně shromažďení malých skupin lidí nepředstavujících žádnou hrozbu nebo potíže, bývají svévolně zakazovány nebo rozehnány policií, často s nepřiměřeným použitím síly.

V průběhu roku 2012 proběhlo jen v Moskvě a jejím okolí zhruba 200 protestů, při kterých bylo zadrženo kolem 4000 lidí. I přesto, že se množství protestních akcí v roce 2013 výrazně snížilo, stovky protestujících byly zadrženy během nadále probíhajících akcí pořádaných v Rusku. Stejný průběh byl zaznamenán i v roce 2014, kdy bylo 6. ledna poklidné shromáždění na podporu vězňů z Blatného náměstí v centru Moskvy rozpuštěno policií; 28 lidí bylo zadrženo a později propuštěno.

Zakázány nebo rozeznány byly i takové akce jako polštářové nebo sněhové bitky či tzv. flashmoby – bleskové, často zábavné akce na ulicích. Naproti tomu veřejným shromážděním provládních nebo pravoslavných aktivistů je často umožněno pokračovat v kampaních i bez patřičného povolení.

23. srpna 2013 vstoupilo v platnosti prezidentské nařízení, které zavádí zvláštní bezpečnostní opatření zakazující nejrůznější setkávání, shromažďování, stávky a demonstrace po celém území města Soči a okolí. Na počátku roku 2014 uvedl prezident Putin změny v tomto nařízení. Veřejné akce v Soči – jako například protesty – budou povoleny ve zvláště určených lokacích, pokud budou schváleny místními úřady, ministerstvem vnitra a Federální bezpečnostní službou. Také bylo oznámeno, že jediné možné místo pro konání veřejných shromáždění je opuštěný park v odlehlé části města.

Michajl Kosenko – Putinův kritik poslán do psychiatrické léčebny za údajné napadení policisty

Michajl Kosenko byl zadržen v červnu roku 2012 a obviněn z "účasti na masových nepokojích" a z "násilí páchaném na policejním příslušníkovi" v souvislosti s účastí na protivládním protestu konaném 6. května téhož roku na Blatném náměstí v Moskvě. Dostupný videozáznam z demonstrace ale potvrzuje argumenty Kosenkova advokáta, podle kterého jeho klient policistu nenapadl, ale pouze se jeho a další dva neznámé útočníky snažil odtlačit pryč, když padli na demonstranty stojící v první řadě. Michajl Kosenko nemá žádnou politickou příslušnost. Trpí mentálním postižením, které ale podle jeho rodiny a advokáta nepředstavuje pro společnost žádné nebezpečí. Ruský soud následně Kosenkovi nařídil léčbu v psychiatrické léčebně, neboť za své chování údajně vzhledem ke své nemoci není zodpovědný.